

## ДЕКОНСТРУКЦІЯ – КРИТИЧНЕ ПОВЕРНЕННЯ ЛОГОЦЕНТРИСТСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

*Льїна А.В., Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди*

Ретроспективний аналіз філософії постмодерну виключає можливість обмеження горизонту дослідження власне «часом постмодерну». Погляд на постмодернізм як на вже певною мірою завершений феномен, що таким чином підлягає рефлексії, потребує та уможлиблює його вміщення в широкий контекст, визначення його положення в історико-філософському процесі. Мета такого аналізу полягає найпершим чином у з'ясуванні наявності (або відсутності) у постмодерній думці тих інваріантних проблем – і відповідних концептів – що є конститутивними елементами традиції західно-європейського філософування та зумовлюють її когерентність.

За такої постановки проблеми аналіз феномену деконструкції набуває особливої актуальності. Адже остання є стратегією роботи з «класичною», традиційною, академічною філософською думкою (в певних аспектах можна навіть сказати – з «архетипами» або стереотипами західно-європейської філософії) через звернення до текстів, в яких остання є втіленою. Таким чином, шукані інваріантні мотиви присутні в деконструктивній критиці щонайменше в якості матеріалу. Більш за те, деконструкція постачає також і методологію історико-філософської роботи, оскільки певною мірою є ретроспективним самоаналізом західно-європейської філософської думки.

Але які з критикованих (деконструйованих) концептів виявляються релевантними власне деконструктивній настанові? Яким є ставлення деконструкції до традиції: чи йдеться про наскрізно критичну позицію, чи має місце певна спадковість та рецептивність по відношенню до «логоцентризму»? Якою є філософська критика в її деконструктивній іпостасі? Адже в питанні про збереження класичних проблем і концептів у деконструктивному дискурсі нас цікавить не лише те, які з них було обрано як мішень для критики (хоча це також важливо, оскільки такий вибір майже завжди вказує на приховане наслідування), але в першу чергу – чи зберігають певні традиційні філософські мотиви релевантність та значущість для внутрішнього (квазі-методологічного) шару концепції деконструкції, чи може вона прийняти їх в якості своїх складових.

Відповідь на це питання вочевидь вимагає попереднього означення, чим власне є деконструкція. З-поміж вельми опосередкованих відповідей на це запитання, що їх знаходимо в дерідіанських текстах, найбільш радикальною є наступна: «Чим не є деконструкція – та всім! Чим є деконструкція – нічим!». Апофатичний пафос цієї тези значно ускладнює розуміння, оскільки позбавляє дослідника точки опори. Проте простеження історико-філософської спадковості даної позиції надає певну підказку. Адже джерела «апофатизму», властивого цій і подібним дерідіанським сентенціям, насправді відносяться Деріда у глибинних шарах тих філософських концепцій, з якими філософ вступає в деконструктивний діалог. Вже цей факт дає підстави стверджувати про збереження деконструкцією певних «класичних» настанов. Взірцевим прикладом тут є дерідіанське тлумачення концепту *Хори* Платона що набуває особливої ваги через те, що фігура Платона є в свою чергу взірцем і точкою відліку метафізичної традиції як такої. Керуючись наданою настановою, апофатичні конотації починаємо також віднаходити в концепціях Канта (проблема ноуменальності, неможливість тематизувати трансцендентальну свідомість), Гусерля (принцип епохе, модус нейтральності) тощо.

Деконструкція як критичний проект безперечно є вписаною до традиції трансцендентально-критичного філософування. Гіперболізація критичної настанови та підвищена увага до проблеми межі – в таких її модусах, як апорія, зсув, розрив тощо – дозволяє розглядати філософію Деріда як радикальний трансценденталізм, або, за визначенням самого філософа, «ультра-трансценденталізм» або «квазі-трансценденталізм». Саморефлексивна функція, визначальна для філософській свідомості взагалі і в особливий спосіб артикульована в рамках трансцендентальної традиції зокрема, у випадку Деріда екстраполюється на царину тексту, утворюючи феномен «тексту про текст» як постмодерну модифікацію метафізичного архетипу «мислення мислення». Такий зсув гіперболізує мотив анонімності трансцендентального суб'єкта думки, спричиненої вимогою до універсальності останнього.

Поняття деконструкції нерідко набувало негативних конотацій, і здебільшого це відбувалося через поверхневе – *буквальне* – прочитання теоретичних постулатів Деріда. Буквалізм не є релевантним підходом до розуміння дерідіанських текстів щонайменше через велику, навіть надмірну увагу Деріда до проблеми *метафоричності* мови та тексту, зокрема й особливо – *філософської* мови та *філософського* тексту. Викриття наскрізної метафоричності філософської мови з боку Деріда не завдає деструктивної дії на філософський дискурс академічного штибу, не ставить під сумнів значущість раціоналістичного спрямування до отримання нового знання та прояснення наявного. Натомість *метафоризація* виявляється родом *філософської критики*, яка, по-перше, сприяє виявленню прихованих смислів (відповідаючи настанові на «подив», що вирізняє і специфікує філософський спосіб мислення) і, по-друге, за наявності смислової або значеннєвої альтернативи, спонукає до обережності у виборі позірно прерогативних варіантів, або навіть вказує на неможливість вибору та редукції, коли йдеться про апоретичні структури: «непрохідні місця», що виникають в самому осерді логоцентричної думки. *Збереження альтернативи* як важлива функція логіки деконструкції є спрямованим на підтримання перманентного *розрізнення* як вихідної позиції для побудови будь-яких раціоналістичних систем, зокрема – філософських, що за означенням ґрунтуються на ідеї бінарності.

Проникнення та узаконення метафори у філософському мисленні забезпечує легітимне прийняття всередину філософського дискурсу *антиномії* та *aporії* як граничних форм нередукованої відмінності, котрі викривають іманентність інакшості (*Іншого*) деконструйованій системі і в такий спосіб сприяють відтворенню цілісності філософського спадку західно-європейської мисленнєвої традиції.